

Sygn. akt IV CSK 385/15

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący)
SSN Wojciech Katner (sprawozdawca)
SSN Anna Owczarek

w sprawie z powództwa T. S.
przeciwko E. S. i L.B.-B.
o ustalenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 6 kwietnia 2016 r.,
skargi kasacyjnej powódki
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 10 grudnia 2014 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od powódki na rzecz
pozwanym kwotę 3600,- (trzy tysiące sześćset) złotych z tytułu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 19 listopada 2013 r. Sąd Okręgowy w G. ustalił w sprawie z powództwa T. S. przeciwko E.S. i L. B.-B., że umowa darowizny zawarta notarialnie dnia 17 czerwca 2013 r. między E. S. a L. B.-B. jest nieważna i zasądził koszty postępowania.

Rozstrzygnięcie zostało oparte na ustaleniach faktycznych i ich ocenie prawnej, z których wynika, że w 1977 r. E. S. nabył własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego w G., a w 1984 r. zawarł związek małżeński z powódką, po czym mając jej zgodę w 1993 r. dokonał zamiany wymienionego lokalu na inny lokal mieszkalny, którego dotychczasowemu właścicielowi uiszczona została dopłata, pochodząca z majątku wspólnego E. i T. S. Na zawarcie umowy zamiany pozwany otrzymał zgodę Spółdzielni Mieszkaniowej, w której zasobach znajdowało się nowe mieszkanie oraz stosowny przydział ze wskazaniem na prawo do zamieszkania w tym lokalu także powódki oraz J. S. W 2006 r. małżonkowie S. zawarli umowę o rozdzielności majątkowej; nie został przeprowadzony podział majątku wspólnego. Dnia 17 czerwca 2013 r. pozwany zawarł umowę darowizny spółdzielczego prawa do posiadanego lokalu wraz z wkładem budowlanym na rzecz pozwanej L. B.-B. oświadczając, że zbywane prawo stanowi jego majątek osobisty.

Sąd pierwszej instancji uznał, że w sprawie nie ma zastosowania art. 215 § 2 Prawa spółdzielczego, lecz ogólne uregulowanie zawarte w art. 32 i 33 k.r.op., a więc nabycie lokalu mieszkalnego w wyniku dokonanej zamiany nastąpiło do majątku wspólnego małżonków, gdyż nabycie to nie nastąpiło wyłącznie ze środków pochodzących z majątku odrębnego, lecz także z majątku wspólnego, który stanowiła dopłata do wartości mieszkania nabywanego drogą zamiany. W tej sytuacji do zbycia tego mieszkania konieczna była zgoda drugiego małżonka (art. 37 § 1 pkt 2 k.r.op. w ówczesnym brzmieniu), a takiej zgody powódka nie udzieliła, więc umowa darowizny okazała się bezwzględnie nieważna.

W wyniku rozpoznania apelacji pozwanych od wyroku Sądu Okręgowego, Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 10 grudnia 2014 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo, orzekając również o kosztach postępowania. Aprobując ocenę

prawną Sądu pierwszej instancji co do mających zastosowanie w sprawie przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, nie podzielił stanowiska prowadzącego do uwzględnienia powództwa ze względu na opowiedzenie się za koncepcją zaliczenia przedmiotów majątkowych do majątku wspólnego lub odrębnego w razie surogacji, zależnie od tego, z którego majątku pochodzi podstawowa część środków. W rozpoznawanej sprawie przeważająca (podstawowa) część środków finansowych pochodziła z majątku odrębnego pozwanego (250 mln złotych przed denominacją wobec 170 mln złotych przed denominacją z tytułu dopłaty do tego mieszkania z majątku wspólnego), a ponadto w umowie zamiany mieszkań z 1993 r. znajduje się oświadczenie powódki o odrębnym majątku pozwanego i o tym, że nabywane mieszkanie drogą zamiany wejść ma do jego majątku odrębnego. W tej sytuacji Sąd Apelacyjny uznał, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

W skardze kasacyjnej powódka zarzuciła Sądowi drugiej instancji naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 382 w związku z art. 391 § 1, art. 233 § 1 i art. 328 § 2 k.p.c. przez rozstrzygnięcie sprawy bez szczegółowego ustalenia brzmienia umowy zamiany mieszkań oraz pominięcia dowodów z szeregu dokumentów. Naruszenie przepisów prawa materialnego dotyczy art. 65 § 1 i 2 k.c. oraz art. 32 § 1, art. 32 § 2 i art. 36 § 2 k.r.op. (sprzed nowelizacji z 2004 r.) odnośnie do przyjęcia, że objęte sporem prawo nie weszło do majątku wspólnego objętego wspólnością majątkową małżeńską a do majątku odrębnego (osobistego) pozwanego, a także art. 31 § 1 zdanie pierwsze, art. 33 pkt 10, art. 37 § 1 pkt 2, art. 37 § 2 w związku z art. 37 § 1 pkt 2 k.r.op. oraz art. 58 § 1 k.c. i art. 46 k.r.op. w związku z art. 1036 k.c. (w aktualnym brzmieniu) przez wykładnię i zastosowanie lub niezastosowanie tych przepisów w sposób prowadzący do oddalenia powództwa. Skarżąca wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie oddalenie apelacji, wraz z zasądzeniem kosztów postępowania.

W odpowiedzi pozwani wniesli o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sprawie niesporne były podstawowe elementy stanu faktycznego odnośnie do podejmowanych czynności dotyczących lokalu mieszkalnego nabytego przez pozwanego, następnie zamienionego na inny lokal i w końcu darowanego pozwanej. Z ustaleń w dotychczasowym toku postępowania, które wiążą Sąd Najwyższy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) wynika, że nabycie pierwszego lokalu mieszkalnego jako własnościowego prawa do lokalu w spółdzielni mieszkaniowej nastąpiło przez pozwanego w 1977 r., a więc na siedem lat przed zawarciem związku małżeńskiego z powódką. Prawo to znalazło się więc w majątku osobistym pozwanego. Dziewięć lat później, po bezskutecznym ubieganiu się o przydział większego lokalu od spółdzielni mieszkaniowej, pozwany za zgodą powódki (żony) zawarł z osobą fizyczną umowę zamiany posiadanego lokalu na większy lokal w sąsiedztwie wraz z wkładem budowlanym na warunkach własnościowego prawa do lokalu, przy czym ze względu na różnicę wartości zamienianych praw pozwany za zgodą powódki uiszczył zamieniającemu się dopłatę ze środków pochodzących z majątku wspólnego małżonków. Kwestie te zostały ustalone, zwłaszcza na podstawie dokumentu umowy zamiany z 1993 r., a wejście do majątku odrębnego pozwanego uzyskanego prawa w wyniku zamiany jest wynikiem zastosowania zasady surogacji rzeczowej, co nie wydaje się, aby w ówczesnym czasie budziło wątpliwości. Zastosowanie surogacji rzeczowej jest, zdaniem orzecznictwa możliwe w stosunkach majątkowych małżeńskich, jeżeli nabyty przedmiot stanowić będzie ekonomiczny odpowiednik przedmiotu należącego do majątku osobistego nabywcy, którego ten w związku z zawarciem umowy się wyzbył; stanowisko takie było już wyrażane na gruncie poprzednich przepisów prawa rodzinnego i pozostaje aktualne (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 1962 r., III CO 2/62, OSNC 1963, nr 10, poz. 217; uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 2009 r., III CZP 53/09, OSNC 2010, nr 2, poz. 28).

Podnoszenie w skardze kasacyjnej problemu rozstrzygnięcia sprawy przez Sąd drugiej instancji bez szczegółowego ustalenia brzmienia umowy zamiany, wobec dostępności w aktach tej umowy i wiedzy co do jej treści jest niezasadne, gdyż wskazane ustalenia wyraźnie z niej wynikają. Należy mieć na uwadze realia czasu dokonywania tych czynności, a więc zarówno ówczesnych uprawnień spółdzielni mieszkaniowej, nawet wobec posiadacza mieszkania na warunkach

własnościowych, jednakże o charakterze prawa rzeczowego ograniczonego i własności spółdzielni, jej prawa i konieczności dokonywania przydziału lokalu, a także weryfikowania określonych uprawnień i przywilejów niektórych kategorii osób, np. do dodatkowej powierzchni mieszkalnej z tytułu wykonywanego zawodu. Nie ma to jednak żadnego wpływu na ocenę sytuacji prawnej, jaka powstała w wyniku zamiany prawa własnościowego do lokalu mieszkalnego będącego składnikiem majątku odrębnego pozwanego na takie samo prawo do innego lokalu. W szczególności jest tak wtedy, gdy z umowy zamiany nie wynika, aby wolą małżonków było wejście tego prawa do majątku wspólnego, a wręcz przeciwnie, współmałżonek potwierdza nabycie prawa do majątku odrębnego drugiego małżonka, co powódka uczyniła. Wszelkie zarzuty skargi kasacyjnej dotyczące naruszenia w związku z dotychczasowymi ustaleniami stanu faktycznego, a także nieprzeprowadzenia odpowiednich dowodów, z których ma wynikać naruszenie wskazanych w skardze przepisów k.r.op. we wcześniejszym i obecnym brzmieniu oraz przepisów postępowania cywilnego nie mogą zostać uwzględnione. W podstawowej warstwie zarzuty te nie mają związku ze stroną prawną rozstrzygnięcia, a kwestionują ustalenia faktyczne pozostające poza podstawami skargi kasacyjnej (art. 398³ § 3 k.p.c.).

Zasadniczą kwestią, którą należy rozważyć jest wpływ dopłaty dokonanej z majątku wspólnego do wartości prawa do lokalu mieszkalnego, nabywanego w wyniku zamiany. Z dwóch koncepcji, jakie mogą znaleźć zastosowanie w wypadku nabycia prawa ze środków pochodzących z majątku odrębnego oraz częściowo z majątku wspólnego, opowiedzieć się należy za poglądem obecnie dominującym w doktrynie i orzecznictwie, a mianowicie, że o wejściu do majątku odrębnego lub wspólnego decydować winna wielkość zaangażowanego majątku. Jeżeli więc przeważa i to znacznie wartość majątku odrębnego, to przedmiot nabycia nie wchodzi, jak się twierdzi w odosobnionych poglądach (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2014 r., III CSK 87/14, nie publ.) do każdego z majątków (wspólnego i odrębnego) w częściach ułamkowych proporcjonalnie do zaangażowanych środków, lecz powinien stanowić składnik majątku odrębnego z obowiązkiem rozliczenia się wobec współmałżonka z wartości zaangażowanego majątku wspólnego (art. 45 k.r.op.). Stanowisko takie

przeważa, znajdując wyraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2000 r., V CKN 50/00, nie publ.; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2008 r., IV CSK 60/08, nie publ.; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 2009 r., III CZP 53/09, OSNC 2010, nr 2, poz. 28; uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2013 r., IV CSK 521/12, nie publ.).

Z ustaleń w rozpoznawanej sprawie wynika, że w blisko 70% spłata wyższej wartości lokalu mieszkalnego, na który swoje prawo zamienił pozwany pochodziła z jego majątku odrębnego, a reszta z majątku wspólnego, a więc i należąca do niego, czyli przewaga wartości prawa nabytego przez pozwanego drogą surogacji do jego majątku osobistego była znaczna. Za wejściem do majątku osobistego pozwanego przemawiała też, wyrażona poza obowiązkiem prawnym wola powódki, znajdująca się w § 4 umowy zamiany. Można więc stwierdzić, że wolą obojga małżonków było, w chwili podejmowania decyzji, zaliczenie nabywanego drogą zamiany własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego do majątku osobistego (odrębnego) pozwanego. W takiej sytuacji, gdy ponadto w 2006 r. małżonkowie zawarli umowę ustanawiającą między nimi rozdzielność majątkową nie było w ogóle potrzebne uzyskiwanie przez pozwanego w 2013 r. zgody żony (powódki) na dokonanie na rzecz pozwanej darowizny, należącego tylko do pozwanego prawa do lokalu mieszkalnego. Zaznaczyć należy, że wyzbycie się przedmiotu majątku osobistego przez pozwanego w drodze darowizny nie narusza uprawnień powódki wynikających z podziału majątku wspólnego, gdyż, na co trafnie wskazują pozwani w odpowiedzi na skargę, w dalszym ciągu przysługuje jej roszczenie o rozliczenie z majątku wspólnego stron, jako nakładu na majątek odrębny (osobisty) pozwanego.

W tym stanie rzeczy nie można zgodzić się ze skarżącym, że umowa darowizny naruszyła wskazane w skardze przepisy dotyczące stosunków majątkowych między małżonkami, co skutkowało by miało nieważnością tej umowy na podstawie art. 58 § 1 k.c.

Na podstawie art. 398¹⁴ skarga kasacyjna podlegała oddaleniu z zasądzeniem kosztów postępowania od powódki na rzecz pozwanych w łącznej wysokości 3600 złotych (art. 98 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).

jw

eb